

Responsabilitat civil dels administradors socials: Sols davant el perill?

*

Fernando Cerdá Albero

Sumari

- Introducció
- L'administrador com a subjecte responsable
 1. Responsabilitat com a administrador
 2. Delegació i apoderaments
 3. Dimissió de l'administrador; caducitat del nomenament. Administrador de fet.
 4. Exoneració de la responsabilitat
- Acció social de responsabilitat
 1. Grups de casos
 2. Dany
 3. La societat: legitimada activa principal
 4. Legitimació subsidiària: minoria de socis i creditors socials
 5. Prescripció de l'acció
- Acció individual de responsabilitat exercitada pel soci
 1. Supòsits
 2. Dany
- Acció individual de responsabilitat interposada pel creditor social
 1. Conductes més freqüents: endeutament progressiu de la societat amb coneixement de la seva insolvència, i inactivitat de l'administrador davant societària; l'equiparació amb el deure de presentar la concursal
 2. Dany
 3. Prescripció de l'acció
- Responsabilitat dels administradors per no promoure la dissolució social
 1. El deure de promoure la dissolució social; la seva connexió amb la concursal
 2. Aplicació temporal de la responsabilitat
 3. Naturalesa jurídica
 4. El nexa causal: el dany implícit en l'incompliment del deure de promoure la
 5. Termini de prescripció de l'acció i *dies a quo*
- Responsabilitat dels administradors ex Disp. Trans. 3a.3 LSA
- Jurisprudència

• ***Introducció***

1. El règim de la responsabilitat civil dels administradors constitueix un dels canvis més significatius introduïts en la reforma societària de 1989 i està donant lloc a una

* Actualització: 30-XI-2000.

gran quantitat de demandes en les quals s'exigeix aquesta responsabilitat i, en conseqüència, a una intensa aplicació pels nostres tribunals.

Les novetats més notables introduïdes en aquesta reforma es refereixen, bàsicament, a tres elements. En primer lloc, l'ampliació de les estructures d'imputació. En segon lloc, l'establiment del caràcter solidari de la responsabilitat per als administradors de societats anònimes amb un òrgan d'administració d'estructura pluripersonal. En tercer lloc, la introducció de nous supòsits concrets en què es pot originar la responsabilitat solidària dels administradors pels deutes socials, encara que aquesta solidaritat no sempre es determina amb el mateix abast.

2. En el règim societari anterior, els administradors responien pel dany causat a la societat, als socis i als creditors socials "*por malicia, abuso de facultades o negligencia grave*" (art. 79 LSA1951 i art. 13.I LSRL1953, que afegia l'incompliment de la Llei o de fundacional). Aquests criteris d'imputació són clàssics en matèria CCom ja en fa referència (responsabilitat del soci davant la companyia) i s'inspiren en els disposats per a la responsabilitat del mandatari (art. 1719.II, 1726 CC) i del comissionista (art. 256 CCom). Des de 1990, amb l'art. 133.1 LSA (aplicable també als administradors de societats de responsabilitat limitada, *ex art. 69.1 LSRL*), es canvia a la responsabilitat dels administradors pel dany "*por actos contrarios a la Ley o a los estatutos o por los realizados sin la diligencia con la que deben desempeñar el cargo*" (que l'art. 127.1 LSA defineix com la "*de un ordenado empresario y de un representante leal*"). Aquest canvi s'ha de tenir especialment en compte, per a no enganyar-se davant determinades sentències en què el Tribunal Suprem, que aplica encara el règim anterior, absol els administradors perquè considera que de la seva conducta no arriba al grau de negligència exigida.

3. En segon lloc, l'art. 133.2 LSA estableix el caràcter solidari d'aquesta responsabilitat per culpa, amb inversió de la càrrega de la prova, i limita les causes d'exoneració: ***solidariamente todos los miembros del órgano de administración que realizó el acto o adoptó el acuerdo lesivo, menos los que prueben que, no habiendo intervenido en su adopción y ejecución, desconocían su existencia o, conociéndola, hicieron todo lo conveniente para evitar el daño o, al menos, se opusieron expresamente a aquél***. En relació amb això, l'art. 133.3 LSA destaca que "*en ningún caso exonerará de responsabilidad la circunstancia de que el acto o acuerdo lesivo haya sido adoptado, autorizado o ratificado por la junta general*". L'establiment de la responsabilitat solidària dels administradors de la societat anònima representa una novetat important per tres motius. D'una banda, es trenca la regla de la mancomunitat que recollia l'antic art. 156 CCom. D'una altra, es recull el criteri jurisprudencial que, davant el silenci legal de l'art. 79 LSA1951, va afirmar el caràcter solidari de la responsabilitat quan no es poguessin individualitzar les responsabilitats de cada administrador (**SSTS 20-III-1975, 15-X-1976, 23-X-1978, 4-I-1989, 13-II-1990, 22-IV-1994, 22-VI-1996, 18-V-1999**). Per últim, es generalitza la regla de la responsabilitat solidària dels administradors (comuna en el Dret Comparat) i al mateix temps s'elimina el greuge comparatiu amb el règim ja previst per als administradors de societats de responsabilitat limitada (art. 13.III *in fine* LSRL1953), pels quals sí regia la regla de la responsabilitat solidària. L'aplicació d'aquesta responsabilitat solidària no suposa més problemes quan es tracta de l'acció social de responsabilitat (és a dir, pel dany causat directament a la societat): aquesta responsabilitat dels administradors davant la societat que representen ha estat el supòsit considerat clàssicament i desenvolupat per les normes societàries, mentre que la responsabilitat davant socis o tercers s'ha resolt generalment per les regles del Dret de Danys. La responsabilitat

sentències han resolt casos plantejats encara sota la normativa anterior, en d'altres ja s'aplica el règim vigent. A efectes analítics, convé ordenar aquesta jurisprudència segons les *diferents accions de responsabilitat* que es poden exercitar per exigir responsabilitat als administradors (és a dir, segons el legitimat actiu per interposar-les, en funció de qui sigui el titular de l'interès directament lesionat amb la conducta dels administradors): acció social, acció individual de responsabilitat interposada pel soci o exercitada pel creditor social; i dins la darrera, segons el fonament normatiu utilitzat (art. 135, 262.5, disp. trans. 3a.3 LSA, art. 69, 105.5 LSRL). Insistint en aquests aspectes processals, el jutge competent per a conèixer de les accions de responsabilitat contra els administradors socials és el jutge de primera instància del lloc del domicili social: **STS 6-III-2000**. A més del que ja hem dit, en algunes d'aquestes resolucions s'estableixen criteris generals sobre aquest règim de responsabilitat que mereixen ser destacats.

- ***L'administrador com a subjecte responsable***

1. Responsabilitat com a administrador

És obvi que, per imputar la responsabilitat als administradors, el fet que desencadena la responsabilitat s'ha d'haver produït o mantingut mentre el demandat exerceix el càrrec d'administrador. En relació amb això s'han plantejat diverses qüestions.

STS 10-XII-1996 (que aplica l'acció individual de responsabilitat exercitada pel tercer, segons el règim anterior) va absoldre els actuals administradors, perquè entenia que no els era imputable cap negligència ja que les comandes, l'import de les quals no es va pagar, van ser realitzades pels anteriors administradors. D'altra banda, és clar que el règim de responsabilitat de l'administrador pot operar contra qui és administrador, però sempre que el dany provingui de la seva actuació *com a administrador*; no, per exemple, de la seva condició de venedor d'accions (en una venda

STS 11-V-1991 va declarar la responsabilitat exclusiva del gerent, i que no procedia demandar els membres del consell d'administració que no tenien com a tasca desenvolupar les funcions de gerència; tanmateix, la **STS 11-X-1991** va absoldre els administradors perquè no va apreciar *culpa in vigilando* que se'ls pogués atribuir, ja que no estaven obligats a controlar les operacions de l'apoderat, per les qual estava facultat. No obstant això, i ara amb un criteri encertat, en la **STS 7-VI-1999** (en una acció social de responsabilitat i aplicant ja la LSA vigent) s'afirma la irrellevància exculpatòria del nomenament d'un *ante los administradores infieles no hay que guardar ninguna cortesía*".

3. Dimissió de l'administrador; caducitat del nomenament. Administrador de fet

Un altre supòsit conflictiu és el de la responsabilitat dels administradors en el cas de cessament dels seus càrrecs. En la **STS 4-II-1999** es condemna els administradors (aplicant la disp. trans. 3a.3 i l'art. 262.5 LSA) i es rebutja l'al·legació de l'administrador recurrent, en relació a què els administradors havien dimitit dels seus càrrecs dos mesos abans d'expirar el termini per a l'adaptació al nou règim jurídic de la societat anònima: aquesta dimissió ha de resultar inoperant quan la renúncia es va efectuar sense garantir la continuïtat i el funcionament normal de la societat. Una qüestió diferent és que la situació que causa el perjudici al creditor s'hagi revelat després que els ex-administradors fossin cessats dels seus càrrecs: en aquest cas, si el cessament d'aquests administradors no està inscrit, la **STS 10-V-1999** afirma el caràcter no constitutiu de la inscripció del cessament de l'administrador i assenyalava que "*si tales inscripciones no se han practicado por causas no imputables al administrador cesado, ningún tercero puede pretender que responda como titular de un cargo cuando no lo es*".

D'altra banda, la **STS 7-IV-2000** assenyalava (en un cas d'acció individual exercitada pel creditor social) que el fet d'haver expirat el termini pel qual, segons les normes legals o estatutàries, hagués estat designat l'administrador no és una causa exonerativa de la seva responsabilitat; en lloc d'això, el deure de diligència l'imposa convocar la junta per al nomenament del nou administrador.

Finalment, la **STS 23-III-1998** (per bé que encara aplica el règim societari anterior) estén també la condemna al coadministrador de fet.

4. Exoneració de la responsabilitat

En relació amb les causes d'exoneració de la responsabilitat establertes en l'art. 133.2 LSA, la jurisprudència s'ha ocupat de la seva aplicació en el supòsit de la responsabilitat per no promoure la dissolució social (art. 262.5 LSA, art. 105.5 LSRL). En un cas de societat insolvent i inoperativa, la **STS 12-XI-1999** només assenyala que l'art. 262.5 LSA conté una sanció, l'aplicació de la qual només requereix la prova del seu supòsit fàctic, i amb això rebutja la pretensió exculpatòria d'un dels administradors (que va al·legar que s'havia querellat contra l'altre administrador condemnat -perquè considerava que la societat havia esdevingut insolvent per les actuacions d'aquest, que era qui realment la gestionava- i va adduir les vicissituds del seu patrimoni personal per deutes de la societat, així com les seves gestions per buscar nous socis). I la **STS 22-XII-1999** admet el criteri de la doctrina majoritària que la causa d'exoneració de la responsabilitat de l'art. 133.2 LSA també es pot aplicar a la responsabilitat establerta en l'art. 262.5 LSA. No obstant això, en el cas considera que no hi ha prou dades que permetin exonerar de responsabilitat el conseller (d'una societat anònima esportiva, que devia quantitats importants a un altre club de futbol pel traspàs de drets derivats de la inscripció federativa de jugadors): aquest conseller només es va negar a subscriure l'informe de gestió i els comptes anuals formulats pel consell d'administració, i a anunciar per la premsa que dimitia del càrrec (va adoptar, doncs, una postura merament passiva d'inhibir-se de la marxa de la societat); en l'informe de gestió es feia referència expressa a l'informe d'auditoria en què s'assenyalava la situació deficitària en què es trobava la societat, per això el conseller sabia la discordança entre els comptes formulats i l'estat patrimonial i financer de la societat; el conseller tampoc no va impugnar la convocatòria de la junta, feta pel consell, en l'ordre del dia de la qual no es contenia acordar la dissolució de la societat o remoure la situació de pèrdua patrimonial greu.

• Acció social de responsabilitat

1. Grups de casos

L'acció social de responsabilitat és la que procedeix quan la conducta dels administradors lesiona directament l'interès de la societat. El règim de l'acció social es conté en l'art. 134 LSA, que és aplicable també a la societat de responsabilitat limitada (per la remissió global de l'art. 69 LSRL), encara que en aquest tipus societari hi ha determinades peculiaritats. Diversos grups de casos han estat considerats per la jurisprudència.

En la **STS 11-V-1991** la conducta antijurídica per la qual es condemna els administradors consistia en haver comprat gènere per a una societat que es trobava propera a la suspensió de pagaments, així com lliurar-li una determinada quantitat a compte, sense adoptar les garanties adequades.

La **STS 18-V-1999** (també aplicant encara l'art. 79 LSA1951) condemna els administradors, en un supòsit de desavinences en el si d'una societat familiar. En ella

era soci majoritari el pare i sogre, respectivament, de les dues administradores. Aquest soci majoritari havia convocat junta general, amb l'objecte de destituir-les. No obstant això, tres dies abans de la data prevista per a la celebració d'aquesta junta, les administradores van vendre un immoble (que constituïa l'únic actiu social important) a qui era mare i sogra, també respectivament, d'aquestes administradores; aquesta compradora havia estat l'esposa del soci majoritari, ja que els dos s'havien divorciat. La venda es va realitzar un diumenge i davant el notari de guàrdia. El preu de la venda va ser cinc vegades inferior al de les altres dues ofertes de compra que dues immobiliàries havien fet abans i al preu que es deduïa de la taxació pericial realitzada. La junta general de la societat va acordar, per unanimitat dels assistents, interposar l'acció social de responsabilitat contra les ex-administradores que havien realitzat la debatuda venda de l'immoble.

En la **STS 7-VI-1999** (que ja aplica la normativa vigent) es condemna l'administrador que havia comès nombroses irregularitats mentre exercia el seu càrrec: en un moment determinat va abandonar l'administració social, no va retre comptes de la seva gestió ni tampoc de les aportacions realitzades pels socis per reposar pèrdues, no va convocar juntes generals, va disposar de fons de la companyia, va tancar els locals comercials, no va pagar els lloguers ni als proveïdors i va incórrer en moltes irregularitats fiscals.

La **STS 16-II-2000** afirma l'antijuridicitat de la conducta dels administradors, en un cas en què la societat no havia aprovat els comptes des de la seva constitució l'any 1977 fins deu anys després. Ara bé, no declara responsables els administradors, entre d'altres raons, perquè -segons afirma el Tribunal Suprem- es tracta d'una societat familiar que havia ignorat la normativa societària amb el consentiment, anuència i aprovació de tots els socis; les dissensions personals i familiars entre socis desemboquen en litigis, amb els quals es pretén arreglar retroactivament la vida de la societat com si res no hagués succeït fins la promoció dels plets.

S'ha de destacar, però, que amb la legislació societària anterior, la jurisprudència es va mostrar molt benèvola enfront els administradors, els va absoldre en algunes ocasions per considerar que la seva conducta no podia ser qualificada com greument negligent o maliciosa. Així succeï en la **STS 16-VI-1992**, que no va considerar responsable un administrador que, després d'haver denunciat un contracte de prestació de serveis que vinculava la seva societat amb una cooperativa, va cessar dos mesos després com administrador de la societat per a prestar personalment en la cooperativa els serveis que abans realitzava la societat; la demanda d'indemnització de danys i perjudicis per la denúncia contractual no va prosperar. La **STS 30-I-1997** tampoc no va apreciar antijuridicitat en la conducta de l'administrador que va vendre una parcel·la de la societat a un tercer vinculat amb ell i en condicions poc favorables per a la societat.

2. Dany

Naturalment, l'èxit d'aquesta acció (que és una acció rescablatòria) depèn que s'acrediti l'existència del dany en el patrimoni social. Per això, la **STS 25-V-1993** ja va rebutjar la indemnització sol·licitada per la societat que plantejava una reconvenió, ja que aquesta no va provar l'existència o realitat dels danys al·legats: la societat ha de provar, doncs, l'existència dels danys, prova que no es pot diferir al tràmit de l'execució de la sentència, en el qual només es pot determinar la seva quantia. També es desestima la responsabilitat de l'administrador, per falta de la prova del dany, en la **STS 1-XII-1993**

(sentència en què el Tribunal Suprem aplica per primera vegada el règim de responsabilitat dels art. 133, 134 LSA): l'administrador va ser demandat per haver comunicat a determinats clients de la societat i a determinats bancs informacions falses i denigratòries sobre la solvència de la societat i les relacions entre els socis; com a conseqüència d'això, dos clients van anul·lar comandes importants i un banc va suspendre la concessió d'un crèdit; amb tot, i encara que es va afirmar l'antijuridicitat de la conducta, també faltava la prova del dany, ja que la societat va recuperar tant les comandes anul·lades com el crèdit bancari suspès. La **STS 16-II-2000** insisteix en el mateix sentit: ha de quedar demostrada la realitat i efectivitat dels danys causats directament als socis i no es pot deixar per a l'execució de la sentència la prova de l'existència dels danys, sinó només la seva quantificació.

3. La societat: legitimada activa principal

Atès que amb l'acció social es persegueix rescabalar el dany causat directament al patrimoni social, la mateixa societat és la legitimada principal per exercitar aquesta acció, mitjançant l'acord corresponent de la junta de socis. La norma de l'art. 134 LSA tendeix a facilitar aquest requisit de procedibilitat: així, per adoptar aquest acord de junta no s'exigeix la seva inclusió en l'ordre del dia, ni es pot elevar estatutàriament la majoria ordinària (art. 134.1 LSA, encara que en aquest supòsit la prohibició d'exercici del dret de vot de l'art. 52 LSRL no arriba al soci-administrador), ni l'aprovació dels comptes anuals no impedeix l'exercici d'aquesta acció social ni suposa cap renúncia a l'acció acordada o exercitada (art. 134.3 LSA) i, per descomptat, els socis que representen almenys el 5% del capital social poden sol·licitar la convocatòria de la junta per a què decideixi l'exercici d'aquesta acció (art. 134.4 LSA).

D'altra banda, la junta també pot transigir o renunciar a l'exercici d'aquesta acció, llevat que s'hi oposin socis que representin el 5% del capital social. Però tant l'acord de promoure l'acció social de responsabilitat com el de transigir-la determinen la destitució automàtica dels administradors afectats (art. 134.2 LSA). Pel que fa a això, i en relació amb la societat limitada, la **STS 30-XII-1997** va declarar que la norma estatutària per la qual s'elevi la majoria fins als 2/3 dels vots per destituir l'administrador (art. 13.2 LSRL1953 i la seva remissió a l'art. 17 LSRL1953, possibilitat que ara admet l'art. 68.2 LSRL) no pot impedir la destitució automàtica dels administradors afectats per l'acord d'interposar l'acció social de responsabilitat (art. 134.2.II LSA, ex art. 11 LSRL1953 i ara ex art. 69 LSRL) ni impedir l'expeditivitat de l'acció social i les seves conseqüències legals. I també per als administradors de societats limitades, la condemna en sentència ferma a indemnitzar a la societat els danys causats és causa d'exclusió del soci-administrador (art. 98 LSRL); causa d'exclusió que, si el soci-administrador està disconforme amb l'acord d'exclusió, no necessita de resolució judicial ferma (art. 99 LSRL).

4. Legitimació subsidiària: minoria de socis i creditors socials

A més d'aquesta legitimació principal de la societat, també es reconeix –però només subsidiàriament i sota determinades condicions- legitimació activa als socis i als creditors socials. Als socis que representin almenys el 5% del capital social, l'art. 134.4 LSA els atribueix la facultat d'interposar aquesta acció amb caràcter subsidiari en tres casos: quan els administradors no convoquessin la junta sol·licitada per decidir l'exercici de l'acció social; quan la societat no interposi aquesta acció en el termini d'un

mes des que es va adoptar l'acord, o quan l'acord de junta hagués estat contrari a

Així, la qüestió de la legitimació activa i les estrictes vies procedimentals en què s'ha d'exercitar aquesta acció ha centrat l'aplicació jurisprudencial, especialment en els casos en què els socis han interposat directament l'acció social. La doctrina del Tribunal Suprem és constant, rebutja l'acció social quan és exercitada directament pels socis, sense intervenir l'acord de la junta o si no s'ha promogut l'acord i s'ha interposat l'acció per la minoria requerida. Així, quan encara aplicava la normativa anterior: **SSTS 5-XII-1991, 26-II-1993** (en el cas d'un administrador que sostreu indegudament fons socials i manipula els comptes anuals), **25-V-1993**. I amb el règim vigent: **SSTS 1-XII-1993, 5-XI-1997 i 21-XI-1997** (aquestes dues davant de casos semblants en què apareixen els mateixos demandats: els socis minoritaris -titulars del 7,2% de les accions- sol·liciten que es declari la nul·litat de les vendes de diverses finques de la societat realitzades per l'administrador únic, perquè entenen que amb elles s'ha actuat en benefici de la societat compradora i en perjudici dels accionistes, i que el fi social no ho requeria, així com la responsabilitat de l'administrador pels danys causats als demandants), **16-II-2000**.

Finalment, els creditors socials també poden exercitar aquesta acció social, si es compleixen dos requisits: que l'acció no sigui interposada ni per la societat ni pels socis; i que el patrimoni social sigui insuficient per a la satisfacció dels seus crèdits (art. 134.5 LSA).

5. Prescripció de l'acció

Pel que fa a la prescripció de l'acció social de responsabilitat, no hi ha dubte de què s'aplica el termini de quatre anys de l'art. 949 CCom, termini que es computa des del dia en què l'administrador demandat cessés en el seu càrrec.

- ***Acció individual de responsabilitat exercitada pel soci***

L'art. 135 LSA (que reproduïx l'art. 81 LSA1951) es limita a afirmar que els socis i els tercers poden exercitar les accions d'indemnització que els corresponguin contra els administradors, quan la seva conducta lesioni directament els seus interessos.

En diverses hipòtesis s'ha apreciat l'antijuridicitat de la conducta dels administradors que lesiona de manera directa els interessos dels socis. La **STS 25-IX-1996** va condemnar els administradors a restituir a un soci les quantitats aportades en un augment de capital, ja que els administradors no van presentar oportunament per a la seva inscripció registral els documents acreditatius de l'execució de l'augment i, per això, el soci va resoldre el contracte de subscripció d'accions. La **STS 20-III-1998**, en un cas de canvi de la forma d'emissió de les accions (del portador a nominatives), en què els administradors no van canviar a un soci les seves accions, se'ls condemna a què reconeixin al soci la qualitat d'accionista (realitzant el canvi) i li indemnitzin els danys que es fixin en l'execució de la sentència.

L'art. 135 LSA salva, tanmateix, les accions dels tercers per la conducta dels administradors que lesionin directament els seus interessos. Sens dubte, l'acció individual de responsabilitat exercitada pels creditors constitueix el banc de proves principal en què els tribunals han aplicat el sistema de responsabilitat dels administradors. Els casos típics es poden reconduir a dues hipòtesis.

Una conducta de la qual s'afirma tòpicament la responsabilitat dels administradors per causar un dany directe als tercers consisteix en l'**endeutament progressiu de la societat amb coneixement de la seva insolvència**. L'administrador que, coneixent la situació d'insolvència en què es troba la societat i tot i l'estat d'insolvència societària, la fa

incórrer en nous deutes derivats de contractes amb tercers, contravé el canon de diligència amb què ha d'exercir el càrrec. Aquesta conducta negligent es tradueix en què l'administrador hagi de respondre personalment, amb la contribució en el pagament dels deutes socials davant els tercers, quan finalment es constata la insolvència societària. Així es va declarar, aplicant el règim societari anterior, en les **SSTS 22-VI-1995, 21-VII-1995, 14-V-1996**; i sota la vigència de l'art. 135 LSA: **STS 3-VII-1998**.

En segon lloc, i amb diferència, la conducta dels administradors lesiva dels interessos dels creditors socials que més vegades ha merescut el retret dels nostres tribunals consisteix en el cessament de l'activitat social amb la desaparició fàctica de la societat, sense que els administradors hagin adoptat les mesures pertinents per garantir el pagament de les obligacions socials. Dit d'una altra manera: la **inactivitat de l'administrador** davant la greu situació econòmica de la societat i la seva desaparició progressiva, inoperància que es tradueix en l'incompliment del deure de liquidar regularment la societat. La seva antijuridicitat ja s'afirmava en el règim de l'art. 81 LSA1951 i dels art. 13 i 30 LSRL1953: **SSTS 13-II-1990, 26-XII-1991, 4-XI-1991, 22-IV-1994** (les dues darreres constitueixen fites jurisprudencials notables, encara que contenen decisions contradictòries per l'apreciació diversa del nexa causal, com **6-XI-1997**. No obstant això, la **STS 28-II-1996** va absoldre els administradors perquè considerava -de manera sorprenent- que la seva conducta omissiva no arribava al grau de gravetat exigida normativament. L'antijuridicitat d'aquesta conducta omissiva no planteja dubtes a la llum del règim societari vigent:

STS 22-V-1999 indica que la inactivitat de l'administrador enfront la insolvència de la societat és causa eficient de danys patrimonials a tercers, perquè aquests es veuen impossibilitats per cobrar els seus crèdits davant la crítica situació econòmica de la societat, per cessar de fet en la seva activitat, sense que l'administrador hagi complert les previsions disposades legalment davant aquesta situació.

Però és que, a més a més, quan s'afirma l'antijuridicitat d'aquesta conducta omissiva, el Tribunal Suprem ha assenyalat reiteradament les connexions entre la responsabilitat derivada d'aquesta omisió i la que resulta d'**ometre o dilatar la sol·licitud de la declaració concursal** de la societat. En el marc de l'art. 81 LSA1951 ja es suggereix en la **STS 13-II-1990**, i aquesta jurisprudència es desenvolupa i es consolida per les **SSTS 4-XI-1991, 22-IV-1994, 9-IV-1997, 22-V-1999**. Ara, amb l'aplicació de l'art. 135 LSA, la **STS 22-V-1999** manté aquest criteri pel qual s'equipara el deure de l'administrador de promoure la dissolució social amb el d'instar la fallida de la societat o la sol·licitud de

Finalment, la **STS 7-IV-2000** s'ocupa d'una altra conducta lesiva dels drets del creditor social: els administradors d'una societat dedicada a l'agència d'assegurances s'havien apropiat de l'import de les primes percebudes per aquesta societat i que corresponien a l'assegurador, en nom i per compte del qual aquella societat intervenia en la conclusió

2. Dany

Per descomptat, perquè prosperi aquesta acció individual, el tercer ha d'acreditar el **STS 27-XI-1999** absol els administradors, en un cas en què la junta de socis va acordar dissoldre la societat i, en conseqüència, els administradors van ser

cessats en els seus càrrecs; l'actor (anterior president, conseller delegat i lletrat-assessor de la societat) pretenia que els altres ex-administradors li rescabessin els danys causats per haver cessat en les seves funcions des de l'acord de dissolució. El Suprem afirma que aquest acord és, en principi, vàlid i eficaç i, per tant, falta acreditar la materialització d'uns danys concrets. Acreditat el dany i el nexa causal s'imposa la condemna als administradors: **STS 9-IV-1997**, en un cas en què els administradors d'una societat d'inversions no van seguir les instruccions donades pel comitent.

Sobre aquest punt es detecta una gran discrepància jurisprudencial. La **STS 21-V-1992** va considerar que el termini de prescripció de l'acció és el d'un any de l'art. 1968.2 CC (per remissió de l'art. 943 CCom), i va afegir que el *dies a quo*, la interrupció i el pas total del termini de prescripció han de ser provats per qui formula l'excepció (art. 1214 CC). Sentències posteriors, però, entenen -bé amb l'al·legació de raons d'uniformitat i seguretat jurídica, o bé per considerar que no es tracta de responsabilitat extracontractual- que a l'acció individual interposada pel creditor social resulta aplicable tanmateix el termini de quatre anys de l'art. 949 CCom i no el genèric de l'art. 1968.2 CC: **SSTS 22-VI-1995, 14-V-1996**.

- ***Responsabilitat dels administradors per no promoure la dissolució social***

- 1. El deure de promoure la dissolució social; la seva connexió amb la sol·licitud***

L'art. 262.5 LSA (i després l'art. 105.5 LSRL) han introduït en el Dret de Societats espanyol un supòsit de responsabilitat dels administradors extremadament rigorós i sense parió en el Dret Comparat. La norma imposa la responsabilitat solidària dels administradors per (tots) els deutes socials, si incompleixen el deure de promoure oportunament la dissolució social, quan la societat es trobi dins alguna de les causes dissolutòries que no tenen eficàcia constitutiva (és a dir, aquelles que necessiten de l'acord de dissolució corresponent adoptat per la junta general).

Aquest deure de promoure la dissolució comporta que, en el termini de dos mesos des que es constati la concurrència de la causa de dissolució, els administradors han de convocar la junta per a què acordi la dissolució o en remogui la causa. En relació amb el *dies a quo* per al còmput d'aquest termini bimensual, la **STS 30-X-2000** afirma que el moment és aquell en què els administradors coneguin o hagin pogut conèixer (segons la diligència que els és exigible) la concurrència de la causa de dissolució; la seva determinació és un tema fonamentalment de prova. La mateixa sentència admet la possibilitat de diferir la convocatòria de la junta, en aquells casos en què calgui formular un balanç de situació provisional o una auditoria per a què l'administrador tingui coneixement de la realitat de la situació econòmica societària; el tema és tanmateix una qüestió de prova, però el retard de la convocatòria no es pot justificar per l'intent d'aconseguir noves aportacions patrimonials per a la societat ni per buscar una solució diferent de la dissolució social.

Si la junta no es constitueix, o no s'adopta l'acord de dissolució ni es remou la causa, o l'acord és contrari a la dissolució, els administradors han de sol·licitar la dissolució

judicial de la societat en el termini de dos mesos, comptat -segons els casos- des de la data prevista per a la celebració de la junta, o des del dia de la junta. A més a més, qualsevol soci també pot requerir als administradors per a què convoquin la junta amb la finalitat d'acordar la dissolució. I si la junta no es celebra o no s'adopta l'acord de dissolució, qualsevol interessat pot instar la dissolució judicial. Ara bé, la **STS 30-VI-1997** assenyala que un soci (que a més és conseller) no pot sol·licitar directament la dissolució judicial; abans ha d'haver intentat que es convoqui la junta.

Atès que l'àmbit objectiu d'aquesta responsabilitat solidària dels administradors són els deutes socials (i, per tant, només estan legitimats activament per exigir-la els creditors socials), la norma només té sentit en el cas de la pèrdua patrimonial greu (o la seva extensió als supòsits que en siguin conseqüència o causa: la impossibilitat de realitzar la finalitat social o el cessament en les activitats que integren l'objecte). Hi ha pèrdua patrimonial greu quan, per conseqüència de les pèrdues, el patrimoni social quedi per sota de la meitat del capital social i aquesta situació no es remogui. A aquests efectes, la resolució de l'ICAC 20-XII-1996 ha fixat els criteris per a determinar el concepte de patrimoni comptable. Insistent en això s'ha de fer notar que, sota la correcció aparent d'un error aritmètic en la comparació d'aquestes magnituds, una interlocutòria d'aclariment de sentència no pot modificar la decisió absolutòria d'aquesta, que es va fonamentar en el caràcter tempestiu de la convocatòria de la junta; atorga l'empara, per haver-se violat -mitjançant una interlocutòria d'aclariment- el dret a la intangibilitat de les resolucions judicials fermes.

Aquest règim de responsabilitat ha provocat resolucions judicials molt nombroses i molta literatura jurídica, encara que les unes i l'altra sostenen postulats contradictoris i, de vegades, simplement impossibles.

Limitacions d'extensió m'impedeixen considerar ara aquesta doctrina dels autors i de les audiències provincials. Per a un estudi exhaustiu d'aquesta, el lector m'ha de permetre que el remeti al meu llibre, *Administradores, insolvencia y disolución por pérdidas*, València: Tirant lo Blanch, 2000.

Els art. 262 LSA i 105 LSRL imposen als administradors el deure de promoure la dissolució social davant la concurrència de causes de dissolució que no tenen eficàcia constitutiva (realment, com ja s'ha indicat, davant la pèrdua patrimonial greu). I, per estimular el compliment d'aquest deure, les normes esmentades amenacen als administrador amb fer-los responsables dels deutes socials (sempre que, si s'incompleix aquell deure, la societat esdevingui insolvent). Aquesta imposició de responsabilitat als administradors per la inobservància del deure concret de promoure la dissolució social té una finalitat especialment tuitiva dels creditors socials (i així, només els titulars dels crèdits insatisfets per la societat poden exigir responsabilitat als administradors per aquesta via). Per això és freqüent assenyalar que aquest règim de responsabilitat presenta un marcat caràcter preventiu de la insolvència, i s'afirma que en el règim societari vigent es reforça la connexió entre el deure de promoure la dissolució de la societat i el d'instar la seva declaració concursal. La **STS 4-II-1999** no ha dubtat a assimilar ambdós deures, i aquesta equiparació també es reconeix en la **STS 21-IX-1999**.

2. Aplicació temporal de la responsabilitat

El segon i espinós problema que suscita aquesta responsabilitat és el de la seva naturalesa jurídica. Aquesta qüestió ha ocupat molt l'atenció dels autors i de les audiències provincials, i s'ha estès una corrent d'opinió que sosté que aquesta responsabilitat és una "sanció civil". Amb això, el que es pretén realment és separar-la del règim de responsabilitat per danys, per prescindir del nexa causal i del dany. D'aquest raonament es derivarien dues conseqüències: no es requeriria l'existència del dany, de manera que per imposar aquesta responsabilitat als administradors no s'exigiria la insolvència de la societat; i per això la responsabilitat seria solidària no només entre els administradors sinó també d'aquests amb la societat (aquesta sembla ser la tesi que apunta la **STS 30-X-2000**, quan afirma que "*la responsabilidad del administrador se puede hacer efectiva con independencia de la situación de la sociedad, dado que* "). En la meua opinió, aquesta argumentació i els resultats als quals condueix són un despropòsit. En relació amb això, convé recordar que les **SSTS 4-II-1999 i 13-IV-2000** declaren la responsabilitat solidària dels administradors entre si i amb la societat, però perquè no només apliquen l'art. 262.5 LSA, sinó també la disp. trans. 3a.3 LSA (a més, es tractava de societats insolvents) (*infra* VII).

En relació amb la naturalesa jurídica d'aquesta responsabilitat, el Tribunal Suprem ha actuat fins ara amb molta cura.

De vegades, és simplement descriptiu: així la **STS 3-IV-1998** (les **SSTS 22-XII-1999, 13-IV-2000, 30-X-2000** reiteren la seva doctrina en aquest punt) es limita a citar els requisits establerts en l'art. 262.5 LSA per imposar la responsabilitat als administradors: la concurrència de la causa de dissolució obligatòria, i l'incompliment, en els terminis legals, del deure de promoure oportunament la dissolució social. No

obstant això, la **STS 30-X-2000** es mostra més decidida (encara que defensa una tesi -en la meua opinió- equivocada) i considera que es tracta d'una "*responsabilidad formal por las deudas sociales*", i que "*esta sencilla interpretación es la más coherente con la génesis y la ratio teleológica del precepto, con su contenido literal y sistemático (como diferente de la responsabilidad por daño) y con la profesionalidad y seriedad respectivamente exigibles a los administradores y a la sociedad*".

Altres vegades, aquesta responsabilitat es conceptua com a *pena civil*, però no precisament per deduir els elements d'aquesta responsabilitat. La **STS 30-VI-1997** fa referència a aquesta responsabilitat com una sanció, sense dir res més. Insistent en això, la **STS 15-VII-1997** va afirmar que aquesta responsabilitat (que considera solidària dels administradors amb la societat) és una pena civil per la inactivitat d'aquells per no promoure la dissolució social en aquells casos en què la causa de dissolució pot col·locar la societat en una situació d'insolvència davant els creditors. S'ha de notar, però, que el Tribunal Suprem va fer aquesta qualificació per confirmar l'absolució dels administradors, atès que la pèrdua patrimonial greu ja es va produir abans d'entrar en vigor la LSA, i el principi d'irretroactivitat de les normes sancionadores amb penalitat civil impedia condemnar els administradors. La **STS 12-XI-1999** també qualifica aquesta responsabilitat com a *sanció* (en un cas en què la societat era absolutament insolvent), però només per afirmar que l'aplicació d'aquesta sanció només requereix la prova del supòsit de fet descrit en la norma i no admetre la pretensió exculpatòria d'un dels administradors.

Finalment, no falten casos en què el Tribunal Suprem s'expressa d'una manera **STS 29-IV-1999** afirma que en aquest règim de responsabilitat dels *se está casi en el umbral de la llamada responsabilidad objetiva o por riesgo*

En la meua opinió, aquesta responsabilitat per no promoure la dissolució social és una **responsabilitat per danys**; dany que consisteix en l'impagament de les quantitats que la societat insolvent deu als creditors socials. I d'acord amb el sistema ordenat en l'art. 133 LSA es tracta de **responsabilitat per culpa, amb inversió de la càrrega de la prova**.

En efecte, la connexió entre l'incompliment del deure de promoure la dissolució social i el perjudici del creditor social ja s'apunta en la **STS 15-VII-1997**, i en el marc d'aquesta responsabilitat són constants les referències al dany en les **SSTS 4-II-1999, 29-IV-1999, 10-V-1999, 2-VII-1999, 13-X-1999**.

A més, la **STS 22-XII-1999** confirma que es tracta de responsabilitat per culpa, amb inversió de la càrrega de la prova, quan assenyala que la causa d'exoneració de la responsabilitat de l'art. 133.2 LSA també és aplicable a la responsabilitat establerta en l'art. 262.5 LSA, encara que en el cas debatut el Suprem aprecia que no hi ha prou elements fàctics que permetin exonerar de responsabilitat el conseller (*supra* II.4).

4. El nexa causal: el dany implícit en l'incompliment del deure de promoure la

Com ja s'ha indicat, darrera la discussió sobre la naturalesa jurídica d'aquesta responsabilitat, el que realment pretén la doctrina majoritària (i moltes audiències provincials) que la qualifiquen com a "sanció civil" és separar-la del sistema de responsabilitat per danys, sobretot per evitar la interpretació xocant que la

jurisprudència ha fet del nexa causal, quan aplica –sota el règim societari anterior– l'acció individual de responsabilitat exercitada pels creditors socials.

Així, encara que de vegades sí es va apreciar el nexa causal (potser per la concurrència de circumstàncies especials, com l'existència d'acords extrajudicials amb alguns dels creditors: **STS 22-IV-1994**), la jurisprudència majoritària anterior absolia els administradors precisament per no considerar acreditada aquesta relació de causalitat. Les **SSTS 11-X-1991**, destacadament la de **4-XI-1991**, i seguint el seu camí les de **21-V-1992** i **10-XII-1996** van absoldre els administradors amb el raonament enganyós següent: no es pot entendre que circumstàncies com no haver procedit a liquidar ordenadament la societat o no haver promogut temporalment la declaració de suspensió de pagaments o de fallida haguessin estat les directament determinants del dany causat al creditor. Dit d'una altra manera: faltava el nexa causal quan no s'acreditava que la societat tingués prou patrimoni per a fer sorgir en els seus creditors expectatives de cobrament, ni tan sols si aquella es liquidava ordenadament. Amb això s'arriba a aquest resultat: amb o sense dissolució social, amb declaració concursal o sense ella, l'estat d'insolvència de la societat ja impedia el pagament als creditors. La insolvència –es deia, amb una metonímia enganyosa– era, doncs, la causa directa del dany. El pitjor és que, aplicant el règim societari actual i potser sense adonar-se dels canvis en les estructures d'imputació i en l'acreditació del nexa causal per atribuir la responsabilitat als administradors, aquest criteri erroni també es recull criticablement en la **STS 21-IX-1999**, que força l'absolució dels administradors amb criteris formalistes.

En canvi, i amb encert, la **STS 22-V-1999** afirma que la conducta omissiva de l'administrador és causa eficient (en una relació causal adequada) dels danys patrimonials causats a tercers amb la insolvència de la societat. I la **STS 29-IV-1999** també assenyala que, produït el dany (la impossibilitat de cobrament per part dels creditors de la societat insolvent), és obvi que l'incompliment del deure legal de promoure la dissolució social genera la responsabilitat dels administradors: “*el nexa causal se sobreentiende*”. En relació amb això, però, la sentència conté una expressió *sin que exista prueba para admitir lo contrario*” (expressió que es reitera en la **STS 22-XII-1999**). En la mateixa línia que la **STS 29-IV-1999**, la **STS 2-VII-1999** insisteix en la dada que el dany és inherent a l'incompliment, i amb això queda implícit el nexa causal.

Aquestes consideracions del Tribunal Suprem han de servir per aclarir els criteris discrepants mantinguts entre els nostres autors i audiències provincials al voltant de la naturalesa jurídica d'aquesta responsabilitat, la qual s'ha d'inferir dels seus elements constitutius. Amb aquest criteri que el dany dels creditors (la impossibilitat de cobrar de la societat, per la seva insolvència) està implícit en l'incompliment dels administradors, aquells extrems queden resolts. S'ha de notar, però, que la **STS 30-X-2000** afirma que la responsabilitat analitzada és diferent a la responsabilitat per danys, i per això incorre en una equivocació doble: d'una banda, considera que “*no se requiere nexa causal entre el crédito accionado (sic) y la inactividad de los administradores*”; d'una altra, que tampoc no s'exigeix “*otra negligencia de éstos que la que valora o toma en cuenta la propia norma legal*”.

5. Termini de prescripció de l'acció i dies a quo

També en relació amb aquest específic supòsit de responsabilitat dels administradors enfront els creditors socials es planteja el problema del termini de prescripció de l'acció i del *dies a quo*.

D'una banda, s'afirma que el termini de prescripció de l'acció de l'art. 262.5 LSA (art. 105.5 LSRL) és el de quatre anys establert en l'art. 949 CCom: **STS 29-IV-1999** -que ho justifica mitjançant una expressió enigmàtica: "*a todos los efectos, la responsabilidad es de tipo contractual directamente con el ente*"- seguida per la **STS 2-VII-1999**. Sembla que el millor argument per a fonamentar l'aplicació de l'art. 949 Ccom, també en aquest supòsit específic de l'acció individual de responsabilitat, sigui considerar que es tracta d'un termini de prescripció que opera per a qualsevol acció de responsabilitat interposada contra els administradors.

En relació amb el *dies a quo* del termini de quatre anys de l'art. 949 CCom, la **STS 29-IV-1999** considera –sense justificar la relectura que fa de la norma codificada- que és el moment en què es realitza la conducta o l'acte lesiu. No obstant això, la **STS 2-VII-1999** corregeix el moment que ha de servir per a l'inici del còmput del termini, i afirma que el *dies a quo* és el moment en què l'administrador cessés de fet en el desenvolupament

Em sembla, però, que la literalitat de l'art. 949 CCom s'ha de reconduir a l'estructura del deure de promoure la dissolució social, l'incompliment del qual sanciona l'art. 262.5 LSA (art. 105.5 LSRL): així, el *dies a quo* d'aquest termini prescriptiu hauria de ser el moment en què el creditor demandant conegués que s'ha produït el resultat lesiu (la insolvència societària) que justament es pretén evitar amb la imposició d'aquell deure.

- **Responsabilitat dels administradors ex Disp. Trans. 3a.3 LSA**

1. En el règim transitori d'adaptació a la LSA, la seva disp. trans. 3a.3 va establir la responsabilitat personal i solidària dels administradors entre si i amb la societat dels deutes socials, en aquelles societats anònimes que abans del 30-VI-1992 no haguessin adaptat els seus estatuts a la nova normativa i, concretament, augmentat el seu capital fins al mínim legal. Aquesta responsabilitat subsisteix fins i tot després d'haver-se cancel·lat el foli registral de la societat, en virtut de la dissolució de ple dret ordenada per la disp. trans. 6a.2 LSA per a les societats que incomplissin el deure d'adaptar-se abans del 31-XII-1995. Cal fer notar que –ara sí- la disp. trans. 3a.3 LSA estableix la responsabilitat solidària dels administradors entre si i amb la societat. Aquest abast de la responsabilitat solidària no s'indica, en canvi, en l'art. 262.5 LSA (art. 105.5 LSRL), per això es confirma que en el cas d'incomplir el deure de promoure la dissolució social, la responsabilitat dels administradors (solidària, és clar, entre ells) és subsidiària en relació amb la de la societat.

STS 4-II-1999 declara la responsabilitat solidària dels administradors entre si i amb la societat, ja que no només aplica l'art. 262.5 LSA, sinó també la disp. trans. 3a.3 LSA, i a més es tractava d'una societat insolvent. En la **STS 13-IV-2000** succeeix el mateix: s'apliquen conjuntament l'art. 262.5 i la disp. trans. 3a.3 i, després d'haver estat declarada la societat en suspensió de pagaments (quan es conceptua la insolvència com a definitiva), l'expedient es va arxivar per la inactivitat processal de la suspesa. La **STS 6-XI-1999** també va condemnar solidàriament el conseller delegat i la

establerta en aquesta disposició transitòria.

2. En relació amb l'abast objectiu d'aquesta responsabilitat, la **STS 1-XII-1999** assenyala que la responsabilitat comprèn els deutes socials, sense distingir entre els nascuts sota la gestió dels administradors actuals i els originats durant l'exercici del càrrec pels administradors precedents. En el cas, a més a més, s'havia acordat la dissolució social abans del 30-VI-1992, però aquest acord no va ser inscrit. En relació amb aquesta falta d'inscripció s'afirma que el règim de la societat anònima imposa un rigor formal inexcusable especialment en aquells actes que afecten tercers.

- **Jurisprudència**

ACCIÓ SOCIAL DE RESPONSABILITAT

Sala i Data	Ar.	Magistrat Ponent	Cas
1a, 8-5-1990	3692	Pedro González Poveda	Administrador de Ramón V.P. SA
1a, 26-11-1990	9050	Antonio Rodríguez Fernández	Administrador de Limpiezas, Prestaciones y Servicios SA
1a, 11-5-1991	3627	Antonio Rodríguez Fernández	Administrador de Papelera San José SA
1a, 5-12-1991	8916	Eduardo Fernández-Cid de Temes	Administrador d'Agrumar SA
1a, 16-6-1992	5315	Teófilo Ortega Torres	Administrador d'Equitek SA
1a, 6-2-1993	1259	Rafael Casares Córdoba	Administrador de Tecno Secur SA
1a, 25-5-1993	3736	Jaime Santos Briz	Pfrimmer y Cía SA
1a, 1-12-1993	9480	Antonio Gullón Ballesteros	Administrador de Palma Morón Hermanos SA
1a, 30-1-1997	151	Xavier O'Callaghan Muñoz	Administrador d'Inmobiliaria Suquía SA
1a, 5-11-1997	7933	Antonio Gullón Ballesteros	Administrador d'Ortizotecnia SA, Hijos de Faustino Ortiz SA
1a, 21-11-1997	8095	Pedro González Poveda	Administrador de Faustino Ortiz SA, Hijos de Faustino Ortiz SA
1a, 30-12-1997	9192	José Almagro Nosete	Administrador d'Agencia Martínez Ceuta SL
1a, 18-5-1999	3476	Alfonso Villagómez Rodil	Administradors d'Equipamientos Civiles SA
1a, 7-6-1999	4730	José Menéndez Hernández	Administrador de Grup Via Bages SA
1a, 16-2-2000	679	Antonio Gullón Ballesteros	Administradors de Cocina Vasco-Navarra SA
1a, 6-3-2000	2478	Pedro González Poveda	Administradors de Colu SA

ACCIÓ INDIVIDUAL DE RESPONSABILITAT INTERPOSADA PEL SOCI

Sala i Data	Ar.	Magistrat Ponent	Cas
1a, 12-4-1989	3007	Adolfo Carretero Pérez	Cayetano PA c. administradora de societat de la qual ell és soci
1a, 26-7-1994	6781	Alfonso Villagómez Rodil	Accionista de Parking Centro SA c. el seu administrador
1a, 25-9-1996	6656	Román García Varela	Ma. Alicia RC c. Bonanova 86 SA i els seus administradors
1a, 20-3-1998	1712	Alfonso Villagómez Rodil	Administradors d'Inmobiliaria Los Naranjos SA
1a, 7-5-1998	3705	Jesús Marina Martínez-Pardo	Administrador de Cartonajes Portella SA i Inquímica SA
1a, 9-7-1999	5967	Pedro González Poveda	Administradors de Seguro Colegial Médico Quirúrgico SA

ACCIÓ INDIVIDUAL DE RESPONSABILITAT INTERPOSADA PEL TERCER

Sala i Data	Ar.	Magistrat Ponent	Cas
1a, 13-2-1990	681	Manuel González Alegre Bernardo	Administradors de Carbones Peñota SA
1a, 3-4-1990	2690	Jaime Santos Briz	Administradors d'Industrias Reunidas de Utensilios Metálicos SA
1a, 11-10-1991	6909	Teófilo Ortega Torres	Administradors de Diario Tele-Expres SA
1a, 4-11-1991	8143	Antonio Gullón Ballesteros	Administradors de Confecciones Sol SA
1a, 26-12-1991	9604	Jaime Santos Briz	Administrador d'Hermanos Moreno SL
1a, 21-5-1992	4274	Jesús Marina Martínez-Prado	Administradors de Bogarty SA
1a, 22-4-1994	3084	José Almagro Nosete	Administradors d'Aguirsa SA
1a, 12-6-1995	4739	Pedro González Poveda	Consellers delegats de Tomás y Nelco SA
1a, 22-6-1995	5179	Jaime Santos Briz	Administradors de La Flor de la Banda SA
1a, 21-7-1995	5729	Jaime Santos Briz	Administradors d'Adriana Contrasty SA
1a, 5-2-1996	1341	Alfonso Villagómez Rodil	Administradors de Cárnicas Zapata SL
1a, 28-2-1996	1608	Alfonso Barcalá Trillo-Figueroa	Administradors de Comercial Licorera Catalana SA
1a, 14-5-1996	3907	Alfonso Villagómez Rodil	Administrador de Creaciones Amanecer SL
1a, 31-7-1996	6078	Pedro González Poveda	Administradors d'Euromark SA
1a, 10-12-1996	8996	Francisco Morales Morales	Administradors de Robima SA
1a, 9-4-1997	2875	Román García Varela	Administradors d'Erne, Gestora de Inversiones y Servicios SA
1a, 6-11-1997	7888	Alfonso Barcalá Trillo-Figueroa	Administradors de Luimar Informática SA, Servicios AM SL
1a, 23-3-1998	1492	Francisco Morales Morales	Administradors de Concoal SL
1a, 2-7-1998	5210	Antonio Gullón Ballesteros	Administradors de Codema SL

1a, 3-7-1998	5214	Antonio Gullón Ballesteros	Administradors de Gronic SA
1a, 22-5-1999	3478	Alfonso Villagómez Rodil	Administrador de Distribuidora del Mueble C.M. SL
1a, 21-9-1999	7230	Jesús Corbal Fernández	Administradors de Manufacturas del Tajo SA
1a, 27-11-1999	8437	Pedro González Poveda	Administradors de Panificadora Alcobendas SA en liquidació
1a, 7-4-2000	2353	Pedro González Poveda	Administradors d'Ardes SA

**RESPONSABILITAT DELS ADMINISTRADORS
PER NO PROMOURE LA DISSOLUCIÓ SOCIAL**

Sala i Data	Ar.	Magistrat Ponent	Cas
1a, 30-6-1997	5405	Alfonso Barcalá Trillo-Figueroa	Administrador d'Industrias Plásticas del
1a, 15-7-1997	5609	Román García Varela	Administradors de Diman's SA
1a, 3-4-1998	1910	Ignacio Sierra Gil de la Cuesta	Administrador de Visansu SA
1a, 4-2-1999	335	Luis Martínez-Calcerrada Gómez	Administrador de Vinos Hijos de Justo San Miguel SA
1a, 29-4-1999	8697	Luis Martínez-Calcerrada Gómez	
1a, 10-5-1999	4253	Antonio Gullón Ballesteros	Administradors d'Entidad Asturlaca SA
1a, 2-7-1999	4900	Alfonso Villagómez Rodil	Administradors d'Autoturismo SA
1a, 21-9-1999	7230	Jesús Corbal Fernández	Administradors de Manufacturas del Tajo SA
1a, 13-10-1999	7425	Román García Varela	Administrador de Construcciones Venta del Olivar SL
1a, 12-11-1999	9045	Antonio Gullón Ballesteros	Administradors d'Automatización y Diseño Informático SA
1a, 22-12-1999	9749	Pedro González Poveda	Administradors de Real Burgos Club de Fútbol SAD
2a, 13-3-2000 RTC 2000/69		Carles Viver Pi-Sunyer	Administradors de Dimak Laboral SAL
1a, 13-4-2000	1829	José Ramón Vázquez Sandes	Administradors d'Erala Galicia SA
1a, 30-10-2000	Recurs de cassació núm. 3341/19 95.	Jesús Corbal Fernández	Administrador d'Ebilsa SA

**RESPONSABILITAT DELS ADMINISTRADORS
EX DISP. TRANS. 3a.3 LSA**

Sala i Data	Ar.	Magistrat Ponent	Cas
1a, 4-2-1999	335	Luis Martínez-Calcerrada Gómez	Administrador de Vinos Hijos de Justo San Miguel SA
1a, 6-11-1999	8004	Francisco Morales Morales	Administrador de The Excellence Publications SA
1a, 1-12-1999	8528	José Almagro Nosete	Administradors de Mas de Grell SA
1a, 13-4-2000	1829	José Ramón Vázquez Sandes	Administradors d'Erala Galicia SA